

Hallinto- ja ohjausosasto
Niina Puolusmäki, budjettineuvos

24.9.2024

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja hyvinvointijaosto / Eduskunnan lakivaliokunta

Oikeusministeriön lausunto hallituksen esityksestä (HE 99/2025 vp) valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Oikeusministeriön hallinnonalalle ehdotetaan vuodelle 2026 määrärahoja noin 1,2 miljardia euroa. Hallinnonalan määrärahataso on mitoitukseltaan noin 37 miljoonaa euroa suurempi kuin kuluvan vuoden varsinaisessa talousarviossa, kun vuosittain vaihtelevia vaalimenoja ei oteta huomioon.

Valtioneuvoston selonteossa (VNS 13/2022 vp) oikeudenhoidosta käsiteltiin laajasti oikeudenhoidon toimintaedellytyksiä, kehittämismahdollisuuksia ja tavoitteita. Selonteossa todettu nykyisten tehtävien rahoitusvaje, jonka korjaamiseen on osoitettu valtion talouden kehyksissä pysyvää rahoitusta (75 milj. euroa). Vuonna 2026 talousarvioesitykseen sisältyy korkeampi 80 milj. euron selontekorahoitus, joka sisältää myös ruuhkanpurkurahoitusta. Kuluvana vuonna 2025 lisärahoituksen taso on 65 milj. euroa.

Oikeusministeriön pääluokkaan on kohdennettu valtion säästöihin nähden pienempi säästövelvoite, sillä hallitus haluaa huolehtia Suomen ulkoisesta ja sisäisestä turvallisuudesta sekä oikeudenhoidon toimintakyvystä. Valtion yhteensä 10 miljardin euron sopeutustarpeeseen on kuitenkin tarpeen osallistua myös oikeushallinnossa. Talousarvioesitys sisältää oikeusministeriön pääluokkaan leikkauksia yhteensä noin 30,2 milj. euroa, joista virastojen toimintamenosäästöä on 23,8 milj. euroa kattaen tuoreimman kesäkuussa 2025 talouspoliittisen ministerivaliokunnan linjaaman 12,9 milj. euron tuottavuussäästön ja aiemman tuottavuusohjelman mukaisen 10,9 milj. euron säästön. Virastotalouden toimintamenosäästöjen lisäksi pääluokan määrärahatasoa pienentävät aiemmat säästöt kuten 1,9 milj. euron avustussäästö ja muut tuottavuusohjelman mukaiset 4,5 milj. euroa säästöt (mm. ICT-kehittäminen, avolaitostyöt).

Talouspoliittinen ministerivaliokunta linjasi helmikuussa 2024, että uusien EU:sta tulevien ja kansallisesta lainsäädännöstä tulevien velvoitteiden myötä tulevat tehtävät resursoidaan pääsääntöisesti luopumalla olemassa olevista tehtävistä tai tehostamalla nykyisten tehtävien

hoitamista. Pohjautuen talouspoliittisen ministerivaliokunnan linjauksiin helmikuussa 2024, uusiin lainsäädännön toimeenpanotehtäviin ei pääsääntöisesti kohdisteta lisäresursseja, mikä kiristää virastotalouden liikkumavaraa ja lisää säästöjen ohella tarvetta tehostaa tehtävien hoitoa tai luopua tehtävistä.

Talousarviossa on huomioitu VES-ratkaisuun liittyviä palkkausten tarkistuksia 20,76 milj. euroa.

Vuoden 2026 budjetissa oikeusministeriön hallinnonalan virastotalouden toimintamenoja on noin miljardi euroa (1,029 milj. euroa), mikä vastaa 83 prosentin osuutta pääluokan määrärahoista. Määrärahoista tuomioistuimien osuus on 30 %, rangaistusten täytäntöönpanon 25 %, oikeuspalveluiden 15 %, ministeriön ja hallinnon 15 %, ulosoton 9 %, syyttäjien 5 % ja vaalimenojen alle 1 %. Kokonaisuudessaan oikeudenhoidon lisärahoitus pitää oikeudenhoidon toimintakykyisenä, vaikka säästöt ja uusien tehtävien hoito ilman lisäresursseja kiristävät virastotalouden pelivaraa. Erityisen tärkeää on vuonna 2026 saada ruuhkia purettua lisärahoituksen turvin.

Rikosketjun toimijat oikeushallinnossa

Talousarvioesityksessä tuomioistuinten toimintamenojen määrärahasoksi esitetään noin 378 milj. euroa, mikä on noin 7 milj. euroa enemmän kuin kuluvan vuoden varsinainen talousarvio. Oikeuspalveluviraston toimintamenojen määrärahasoksi esitetään noin 104 milj. euroa, mikä on noin 8 milj. euroa enemmän ja Syyttäjälaitoksen määrärahasoksi esitetään noin 66 milj. euroa, mikä on noin 2 milj. euroa enemmän sekä Rikosseuraamuslaitoksen toimintamenojen määrärahasoksi esitetään noin 310 milj. euroa, mikä on noin 16 milj. euroa enemmän kuin kuluvan vuoden varsinainen talousarvio.

Kehyspäättöksen 2026–2029 mukaisesti vuoden 2026 talousarvioesityksessä aserikoslainsäädännön uudistuksen (L 514/2025) myötä toimeenpanon määrärahoja lisätään tuomioistuimissa (25.10.03) 730 000 euroa, Syyttäjälaitoksessa (25.30.01) 280 000 euroa ja Rikosseuraamuslaitoksessa (25.40.01) 7 milj. euroa. Vankiterveydenhuoltoon STM:n pääluokkaan siirretään 710 000 euroa.

Vuoden 2026 talousarviossa kriminaalipolitiikan kehysvaraus 9,4 milj. euroa kohdennetaan kehyspäättöksen 2026–2029 mukaisesti Rikosseuraamuslaitoksen toimintamenoihin. Pääministerin Petteri Orpon hallitusohjelma sisältää useita toimia rangaistuksen kiristämiseksi ja näiden toimeenpano rahoitetaan mainitusta kehysvarauksesta vastaamalla vankimäärän kasvuun.

Käräjänotaarien määrän lisäämiseksi tehdään vuoden 2026 talousarviossa 683 000 euron **kertaluonteinen** siirto korkeimman hallinto-oikeuden toimintamenoista muiden tuomioistuinten toimintamenomomentille.

Tietosuojavaltuutettu

Tietosuojavaltuutetun resurssitilanne on ollut pitkään haastava. Valtuutetun valvontatehtävät ovat merkittävästi lisääntyneet ja lisääntyvät edelleen. Tietosuojavaltuutetulle kohdistuvat valvontatehtävät ovat erityisesti uuden voimaan tulleen EU-sääntelyn vuoksi jatkuvasti lisääntyneet. Tämä on johtanut asiämäärien lisääntymiseen, käsittelyn ruuhkaantumiseen ja käsittelyaikojen pidentymiseen. Tietosuojavaltuutetun toiminnan haasteet ovat muodostuneet

pitkällä aikavälillä. Tehdyistä toiminnan tehostamistoimenpiteistä ja käsittelyn sujuvoittamiseen tähtäävistä tehtävistä huolimatta resurssitilanne on vakava ja sen ratkaisemiseksi talousarvioesitykseen sisältyy 2,355 milj. euron hallinnonalan sisäisen siirto virastojen toimintamenomomenteilta Tietosuojavaltuutetun toiminnan turvaamiseen momentille 25.01.03.

Hallinnonalan ja toiminnan haasteet resurssien riittävyyden näkökulmasta

Kokonaisuudessaan oikeudenhoito on toimintakykyinen, mutta haasteita resurssien riittävyydestä kohdistuu ulosottolaitokseen erityistäytántöönpanoon ja myynteihin liittyen sekä Rikosseuraamuslaitokseen vankimääräkasvusta johtuen.

Talousarvioesityksessä **ulosottolaitoksen** toimintamenojen määrärahatasoksi esitetään n. 115 milj. euroa, joka on n. 3,5 milj. enemmän kuin kuluvan vuoden varsinainen talousarvio. Ulosottolaitokselle kohdennettu merkittävin lisäys on 6,5 miljoonaa oikeudenhoidon resurssien vahvistamiseen osana selontekorahoitusta. Talousarvioesityksessä arvioidaan, että htv-taso voidaan kasvavan rahoituksen avulla säilyttää 1 140 henkilössä. Ulosottomenettelyä on laajasti digitalisoitu ja toimintaa tehostettu. Osana tuottavuusohjelmaa Ulosottolaitos on tarkastellut toimipaikkaverkoston karsimista säästöjen saamiseksi ja palvelujen kehittämiseksi. Ulosoton toimipaikkojen määrä supistuu 64 toimipaikasta 29 toimipaikkaan. Lakkautettavat toimipaikat sulkeutuvat lähtökohtaisesti vuokrasopimusten päätyttyä, mikä vaihtelee toimipaikoittain.

Ulosottovelallisten määrä on kasvanut. Lisäksi Ukrainan sotaan liittyvien pakotteiden täytäntöönpano on työllistänyt merkittävästi erityisesti Ulosottolaitoksen erityistäytántöönpanoa ja aiheuttanut poikkeuksellisen resurssitarpeen, joka on jatkunut jo vuosia. Kokonaishenkilötyövuosina pakotetehtävät ovat sitoneet ulosottolaitoksen resursseja n. 12–14 htv, jotka Ulosottolaitos on kattanut nykyisten määrärahojen puitteissa. Samanaikaisesti asunto-osakkeiden ja kiinteistöjen myynnit ovat lisääntyneet ulosotossa vuodesta 2021 noin 30 prosentilla. Ulosottolaitoksen työtehtävien kasautumista voitaisiin ratkaista kertaluonteisella määrärahanostuksella ja oikeusministeriö selvittää erilaisia mahdollisuuksia edistää asiaa.

Vankimäärä kasvaa edelleen. Rikosseuraamuslaitos ennakoii vankimäärän kasvavan lähivuosina noin 200 vangilla, vaikka lainsäädäntöön ei tehtäisi uusia vankimäärää lisääviä kiristyksiä. Vuoteen 2026 mennessä valmistuneet Oulun, Vaalan ja Vantaan vankiloiden suljetut 200 lisävankipaikkaa helpottavat tilannetta, mutta nämä vankipaikat tarvitaan ensisijaisesti aiemmin tehtyjen lainsäädännön uudistusten, mm. seksuaalirikos- ja tutkintavankeuslainsäädännön, aiheuttamiin vankimäärän lisäyksiin ja nykyisen yliasutuksen purkamiseen. Rangaistusten kiristämistä aiheutuvaan vankimäärän kasvuun vastataan rakentamalla Turun vankilaan noin 140 vankipaikan lisärakennus, jonka on tarkoitus valmistua vuonna 2027. Sitä ennen lisävankipaikkatarpeeseen vastataan Helsingin ja Kylmäkosken vankiloiden yhteyteen sijoitettavilla moduuliselliosastoilla, joilla saadaan kustannustasosta riippuen 120–150 lisävankipaikkaa sekä siirtämällä siirtokelpoinen selliosasto Pelsosta Hämeenlinnan vankilan yhteyteen. Näiden vankipaikkojen on tarkoitus valmistua viimeistään syksyllä 2026. Henkilöstön saatavuuteen ja riittävään henkilötyövuosiresursointiin tulee kiinnittää erityistä huomioita. Osaavan henkilöstön riittävä määrä suhteessa vankien määrään, laitosrakenteeseen ja toimintaan tulee olla tasapainossa siten, että vankilaturvallisuus voidaan varmistaa. Lisäksi on tärkeää, että resursseja voidaan ohjata vankien päihde- ja mielenterveyskuntoukseen. Päihde- ja mielenterveysongelmat ovat yleisiä ja kuntoutuksella voidaan edistää vankien vapautumisen jälkeistä integroitumista yhteiskuntaan, mikä osaltaan

vähentää myös uusintarikollisuuden riskiä. Samoin tulee huolehtia tiettyjen erityisryhmien, kuten naisvankien sekä nuorten ja alaikäisten, vankipaikkasijoittamiseen liittyvistä erityiskysymyksistä. Erityisryhmien tarpeet tulee ottaa huomioon tila-, toiminta- ja turvallisuusratkaisuissa.

Oikeusministeriön hallinnonalan avustukset

Avustusmomentin (25.01.50) määrärahataso vuoden 2026 talousarvioesityksessä on 13,6 milj. euroa. Määrärahatasoon vaikuttaa aiemmin päätetyt avustussäästöt 1,948 milj. euroa sekä tuottavuusohjelman mukainen säästö. Vuoden 2025 talousarviossa määrärahamitoitus oli 13,464 milj. euroa huomioiden eduskunnan valiokuntakäsittelyssä tekemät lisäykset.

Talousarvioesitys sisältää määräraha lisäystä momentille 700 000 euroa uhrien tukipalvelujen rahoituksen vahvistamiseen.

Momentilta ei jatkossa myönnetä avustusta talousosaamisen edistämiseen. Ratkaisu pohjautuu aikaisempiin kehyspäätöksiin perustuvaan määrärahatason laskuun (0,3 milj. euroa). Hallitusohjelman mukaan hallitus panostaa erityisesti nuorten talousosaamisen edistämiseen, ja Oikeuspalveluvirasto edistääkin talousosaamista edelleen muilla toimin virastossa.

Hallitusohjelman mukaan hallitus panostaa myös nuoriso- ja jengirikollisuuden torjuntaan. Momentti sisältääkin 700 000 euron teknisen määrärahasiirron nuoriso- ja jengirikollisuuden vastaisen toimintaohjelman toimeenpanoon vastaavasti kuin vuonna 2025.

Momentin käyttösuunnitelma (TA2025 ja TAE2026)

Käyttösuunnitelmakohta	TA2025	TAE2026	Huomautukset
Avustukset rikosten uhrien tukipalveluja tuottaville yhteisöille	5 460 000 (valiokunnan lisäämät määrärahat 150 000 huomioiden 5 610 000)	6 160 000	700 000 määrärahalisäys uhrien tukipalveluiden rahoituksen vahvistamiseen
Avustukset saamelaisten kulttuuritsehallinnon ylläpitämiseen	4 895 000	4 895 000	
Muut avustukset	2 859 000 (valiokunnan lisäämät määrärahat 100 000 huomioiden 2 959 000)	2 559 000	300 000 määrärahan vähennys (kehyspäätös ja tuottavuusohjelma), talousosaamisen avustus lopetetaan.
Yhteensä	13 214 000 (valiokunnan lisäämät määrärahat huomioiden 13 464 000)	13 614 000	

Lisätiedot:

Budjettineuvos Niina Puolusmäki p. 02951 50103, (etunimi.sukunimi@gov.fi)